

Martin Ladislau Salamon: *Un aliat uitat. Relațiile româno-maghiare în sociologia interbelică* [Egy elfelejtett szövetséges. A két világháború közötti szociológia román–magyar kapcsolatai]

București: Tracus Arte, 2014. ISBN 978-606-664-325-2, pp. 314.

TELEGDY BALÁZS

Martin Ladislau Salamon könyvében a romániai magyar és a román szociológia kapcsolatát tárja fel a két világháború közötti periódusban, hangsúlyosan két intézmény közötti kapcsolatot vizsgálva. Az egyik intézmény az *Erdélyi Fiatalok* folyóirat köré csoportosuló fiatal erdélyi magyar értelmiségiek köre, akik szándékosan távol maradván a politikai élettől, tudományos alapokon kívántak a falu kérdésével foglalkozni, a másik a Dimitrie Gusti professzor által vezetett *bukaresti szociológiai iskola*, amely a monografikus módszer vidéki kutatásokra való alkalmazásának volt az úttörője, és később markáns, nemzetközileg elismert képviselője.

A könyv tanulsága szerint a két intézmény közötti kapcsolat néhány egyénnek köszönhető, akik túllépve az aktuálpolitika kicsinyes gáncsokodásán, mint az egyetemes tudományos megismerés képviselői keresték egymással a kapcsolatot. Az erdélyiek közül mindenképp meg kell említeni Mikó Imrét, Bakk Miklóst és Venczel Józsefet, míg a bukaresti iskola képviselői közül magát Gusti professzort, valamint a legközelebbi tanítványai közül H. H. Stahlt, Traian Hersenit, Octavian Neamțut és Anton Golopențiát, akik aktívan is tettek e két intézmény közötti kapcsolat létrehozásáért és életben tartásáért. Ezen a kapcsolaton kívül a szerző kitér Lükő Gábor közvetítő szerepére is, aki elsőként ismertette a bukaresti szociológia iskola eredményeit a magyarországi körökben.

Talán jogos kérdésnek tűnik, hogy miért is volt fontos ez a kapcsolat? A válasz nagy része az *Erdélyi Fiatalok* megalakulásában keresendő, amely önmagában legalább három olyan addigi gyakorlattal szakított, ami az erdélyi magyarságot az 1920-as években jellemezte:

- a) Az akkori román törvényeknek megfelelően csak felekezeti alapon lehetett formális intézményt létrehozni, így maga az *Erdélyi Fiatalok* megalapítása, illetve a köré csoportosulók túlléptek a felekezeti határokon.
- b) Az Erdélyi Fiatalok csoportját az aktív tenni akarás jellemezte, amely szembement az 1920-as évek Magyar Pártjának a doktrínájával, amit a passzivitás és a múlt felé fordulás jellemezett, és amelynek tagjai a majdani „új magyar világot” várták.
- c) Az Erdélyi Fiatalok igazán fiatal tagjai már jól ismerték a román kultúrát és a nyelvet, így többségük román egyetemen tanult. Ez szintén

szembefordulás volt az 1920-as évek gyakorlatával, amikor a román egyetemre való beiratkozásnak két jelentős akadálya volt az erdélyi magyarok körében: az egyik objektív, tudniillik nem ismerték a román nyelvet, a másik inkább szubjektív, ugyanis „hazaárulónak” tekintették a román egyetemekre iratkozókat.

Ezek fényében az Erdélyi Fiatalok számos ponton szakítottak a múlttal, és a jövőt másként képzelték el, mint elődeik. A könyv részletesen elemzi a romániai román és magyar sajtó reflexióit az Erdélyi Fiatalok megjelenéséről, amely mindkét oldalon megosztotta a közvéleményt.

A könyv e kontextus feltárása után rávilágít a fent említett két intézmény közötti kapcsolat kialakulásának történetére. Az Erdélyi Fiatalok számára egyértelmű feladattá vált, hogy miután az erdélyi magyarság számára az elődök által kijelölt út nem járható, szakítani kell azzal, és egy újabb, az akkori társadalmi valósághoz igazodó alternatívát kell kidolgozniuk. Például az állampolgárságon alapuló nemzeti identitást kultúrnemzeti identitássá kell átformálni, amelynek alapjait a vidéki társadalomban vélték felfedezni, ugyanis az első világháború utáni Erdélyben a magyar lakosság több mint 70 százaléka falun élt.

Ugyanakkor az Erdélyi Fiatalok szakítani kívánt a falu-romantikával, és a falu felületes és idillikus megismerésével, vallva, hogy egy valós társadalompolitikát csak valós társadalomismeretre lehet építeni. Ezen a ponton kapcsolódtak a bukaresti szociológiai iskolához, hiszen a Gusti professzor által vezetett Román Társadalmi Intézet az 1930-as évekig már számos monografikus kutatást végzett, így rendelkezett azzal a gyakorlatban is kipróbált, és folyamatosan tökéletesített módszertannal, amely által egy adott falu a legobjektívebb módon megismerhető. A kapcsolat azonban kétirányú volt, hiszen a bukaresti szociológiai iskola is arra törekedett, hogy eredményei minél szélesebb körben ismertekké váljanak, így a magyar fiatalok érdeklődése egyben egy kommunikációs és szakmai utat is jelentett a magyar nyelvterületek felé. Természetesen a sajtóban való egymásra referálás is kétirányú volt, ugyanis az *Erdélyi Fiatalok*ban számos írás jelent meg a romániai falukutató mozgalomról.

Az 1933 évet követően úgy tűnt, hogy az *Erdélyi Fiatalok* „kifutotta magát”, mivel különböző okok miatt számos alapító távozott – kilépve vagy kiléptetve – a lap szerkesztőségéből, de a folyóirat 1940-ig fennmaradt. A falu megismerésének, illetve a szociológiai kutatások eredményeinek felhasználásán nyugvó új nemzetiségpolitika új zászlóvivője a *Hitel* folyóirat köré csoportosult új fiatal csoport lett.

Ettől a fejleménytől függetlenül a bukaresti szociológiai iskola tovább ápolta a kapcsolatokat az *Erdélyi Fiatalok*kal a „Hiteles” csoport néhány markáns tagja mellett, sőt 1937-ben, miután négy magyar résztvevő jelen volt a Stănești-i (Muscel megye, ma Argeș megye) monográfiai munkára való felkészítő táborban (hárman az Erdélyi Fiatalok csoportjából kerültek ki), még sokáig megvalósulni látszott egy magyar monografikus kutatás az Udvarhely megyei Siklód területén,

amely végül elmaradt.

A könyv jelentős részt szentel a sajtókapcsolatok elemzésének is, melynek segítségével sikerül feltárnia azt a kétirányú kapcsolatrendszert, amely a román és a magyar fél között létezett. Az erdélyi magyar szerzők, főleg az *Erdélyi Fiatalok*, a *Hitel* és a *Korunk* hasábjain írtak a Gusti professzor által vezetett intézmények eredményeiről, míg Bukarestben leginkább a *Sociologie Românească* [Román Szociológia] teremtette meg azt a fórumot, ahol az erdélyi magyarok falukutató törekvéseiről és az ide vágó publicisztikáról jelentek meg írások. A *Sociologie Românească* folyóirat hasábjain viszont két szerzőtípussal találkozunk: az egyiket azok a magyar hallgatók képezik, akik a bukaresti egyetemeken tanulnak – akár Gusti professzornál –, a másodikat pedig azok a – főleg Bánságból származó – román írók, akik jól ismerték a magyar nyelvet, így direkt módon informálódhattak az Erdélyben megjelenő magyar írásokról.

Következtetésképpen kijelenthetem, hogy a könyv egy hiánypótló munka, amely talán úttörőnek is nevezhető a román szakirodalomban, hisz olyan területről nyújt információt, amelyre eddig valószínűleg nem volt sok rálátása a román szakmai közvéleménynek. Ezen túl a könyv egy objektív kronológia, az ítéleteket és véleményformálást a szerző az olvasóra bízta.